

Selva Šabotić Ramčilović

Specijalna nagrada za
autentičnost pripovijedanja

DIMILUK

Kada je teta Nurija otvarala porodičnu seharu, to su bili doživljaji koji su se dugo pamtili. Osjećanja koja se nikada ne zaboravljaju. Njen unutarnji mir i strpljenje davali su nam snagu - kao da se saviježđe spuštalo u otvor sehare, a bljesak iz nje nas je pri otvaranju svaki put zasljepljivao ljepotom. Lagani pokreti bijelih ruku poput balerinih, podizali su iščekivanje: šta će biti u izlogu? Kao čarobni štapić. Pomiješani mirisi sapuna i latica ruža širili su se sobom, a mi ostajali bez daha udišući te opojne mirise. Neka nevidljiva snaga iz prošlosti visila je u zraku na sami pomen *trezora*. Kao da smo čekali zlatne poluge na poklon. Šifra *trezor* govorila je za odraslu djecu više od svake druge riječi, a za nas male „šareni bombon“. Na dojavu da se u kući razgovara o sehari, iz dvorišta smo trčeći stizali do kuće, prekidajući svoje dječje igre. Ulazili smo tiho, gotovo na prstima, bez galame i guranja, sabijenih emocija u grudima. Znali smo da bi nas mali nestašluk koštao užitka za oči i dušu, a možda i izbacivanja prije „predstave“. U sobi je morala biti apsolutna tišina, kao kada se čeka zgoditak na lotou.

- Djeco, koje ne može da sjedi mirno i bez kikotanja neka odmah kaže da mu je dosadno i da bi rado izašao iz sobe, da mi poslije ne gazite stvari prljavim čarapama. Zato se svako trudio na svoj način da bude poslušan i sebi ne uskrati taj nesvakidašnji užitak. Nažalost, na selu su ti užici bili rijetki. Od Bajrama do Bajrama, za svadbe, babina ili kada je teta Nurija, nekim ličnim povodom, morala otvoriti seharu.

Poslušni su imali privilegiju biti blizu sehari, makar na metar, bliže ni slučajno. Mi ostali smo sjedjeli na sećiji u vrhu sobe, poredani pored prozora kao u školi, dok je teta u čošku sobe, šćućurena i okrenuta leđima, počinjala s ceremonijom otvaranja sehare. Svaki put bilo je poput predstave u teatru. Rituale smo u suštini svi znali napamet, iako je svaki ponaosob bio drugačiji i draži. Neka od djevojaka pomakla bi na stranu nasloženu posteljinu, ponjavu i ćilim, olakšavajući otvaranje

poklopca tog „vilajeta“.

Visočiji su imali više sreće od manjih, kojima su žgoljavi vratovi virili iz pletenih okovratnika poput kornjača iz oklopa, dok bi se podizali na prste, boreći se da im što ne promakne očima. Tiho smo se došaptavali: „Tu je baš pravo blago, nema čega nema, cijela prodavnica je u trezor stala...“ Ili je, možda, naša dječja mašta uveličavala prizore koje smo povremeno gledali.

*

Prvi dani maja, snjegovi okopnjeli, trava i cvijeće se utrkuju ko će ugrabiti više Sunca. Topliji dani izmamili ljude u vrtove i bašte. Drveće počelo da zeleni i cvjeta, pupoljci nabubrili. Ptice, pčele i ose se raspjevale. Odjednom, sve je puno života. Sve diše, cvjeta, živi... Snovi se ostvaruju. Život se iznova rađa. Samo rana maglovita jutra remete idilu koja se danima pruža selom. U jutarnjoj magli sa slabim zracima Sunca, nakratko se čuo tanak dječji plač. Svjetlost je odjednom zasijala kućom. Magle su se naglo počele podizati, dok je Sunce obasjalo selo. Dvije porodice su se uz guranje okupile ispred male spavaće sobe. Pljuštali su nezapamćeni poljupci, čestitke, srdačni zagrljaji i suze radosnice. Teta Nurija je u naručju iznijela bijeli zamotuljak.

- Nek vam je sa srećom brat, a tebi sin! - s oduševljenjem ga je pružila mome ocu...

*

Od dana kada je Kale donio dimiluk teti Nuriji za muštuluk što je dobio drugog sina, njoj se učini da se u kući sve iz korijena promijeni.

Neku novu modu i pravila kao s njim da donese...

- Evljad se skroz izmijeni... A dimiluk lijep, vala, ljepši biti ne može, za ovo mog života moje oči ništa ljepše ne vidješe, nit' ruke dotakoše. Ovako lijepu hediju nikad nijesam dobila. Kupio joj Kale mahsuz dimiluk u Novom Pazaru u skupoj radnji koju je snabdijevao čuveni trgovac iz Anadolije. Svi koji su se razumjeli u materijale govorili su da je to indijska svila i da vrijedi cijelo bogastvo. Iako je teta bila oduševljena svilenim poklonom, sebi je baš od tada uvrtjela u glavu da su se snahe i djeca baš od tada pogubili u vremenu i prostoru. Vlast kao da joj se počela naglo topiti i izmicati kontroli... Nekoliko dana poslije, Kale je bez razmišljanja poslao sina jedinca na visoke škole čak

u Beograd. A kćer u srednju školu u Peć. Umjesto da joj gleda priliku za udaju, on je odlučio i nju da školuje. Iako su ga mnogi odvrćali, bio je uporan u svojoj namjeri:

- Sevapnije je školovati žensko dijete iz ovih zabiti, nego muško.

- govorio je.

- Muškarci se koliko koliko snađu kroz život, a ženska djeca stradaju u ovim zabitima i nikakvim životnim uslovima. Zastarjeli se običaji moraju rušiti za dobrobit mladih generacija. Moja će djeca biti ravnopravna, otac sam i kćerima i sinovima, podjednako. Zato ću im pružiti istu šansu za život, a putevi će ih odvesti tamo gdje oni misle da treba.

- E, zamisli, bruke! Haj, što je pušći da ide, no je upisa da uči za električara. Žensko, pa električar!?! To u Bihoru, vala, do sad nije bilo. Sačuvaj nam, Bože, pamet. Nalet, naletulila...

- Teto, nije električar, nego elektrotehničar, a poslije će biti inženjer, kao što je naš Atif inženjer tehnologije.

- Eh, eh... nije šija nego vrat. On je drugo, prvi je iz naše kuće, a i cijelog kraja, još početkom šezdesetih završio visoke škole u Tuzli.

- A zašto ne bi, teto, poslije toliko godina i naše djevojke krenule u svijet i završavale dobre škole?

- O, Atif je posebna priča, takvi se ne rađaju više.

Učitelj je učitelju davao pušku, ako koji mogne izračunat bez olovke neki račun, a Atif je to sam usmeno računao još u četvrtom razredu osnovne škole. U kojim se on uslovima školovao, ne pitaj. Najstariji brat Himo bi mu često nosio ječmenicu i sira zamotano u krpju. Zimi bi torbu na leđa uprtio, lopatu u ruke i pješačio od jutra do mraka čisteći snježne namete na put do Berana...

- Pitam se samo kad će je udat', baš se pitam? Staru je poslije neće niko. Ostaće čora usjedelica taj vakat. Vidim, vala, da me više niko ništa ne pita, nit je kom stalo za moje mišljenje. Vuče svako na svoju stranu. Bogomi se ne piše dobro za ovu kuću. Kako ode to dijete u školu k daidžama, ne poznajem je, k'o da nije ono povučeno i uštivno dijete, a do jučer je ode rasla. Naučila sve što joj ne priliči. Kud god krene, miriše se ružinom vodom, trag joj zadiše.

- To je parfem, teto, ti za to nijesi znala u tvoje vrijeme.

- Kako znala, sinko, sapun i voda za nas su bili za svu higijenu.

Drugo se nije ni imalo. Začešljat se valjano nijesmo smjele. Odma bi rekli nabešurile... Sad i te grožđeve masti za usta u svim bojama, ne pitaj, ne pitaj... do zla Boga!

- Karmini, teto, karmini. To je sada sve u modi.

Teta vidno potrešena razgovorom i situacijom na koju ne može više utjecati odmahuje rukom i govori:

- Ta će nam moda kuće urnisat. Kakva moda, to je sramota.

Ostarah, te kreme na lice nijesam nikad stavila, pa šta mi fali!

- Ništa, teto, baš ništa... U pravu si ti za ponešto.

- Kako ponešto, sram te bilo, za sve sam u pravu! Ljepše je to tvoje čisto lice, nego svih nas. Ta tvoja crna, kovrdžava kosa para vrijedi.

- To se rodi ili ne rodi, teto.

- E, što jest, jest.

- A šta onom što se ne rodi, mora one kante na glavu stavit' da bi po vašem bio moderan.

- Tebi bi se sve žene mijenjale. Pocrkaše navijajući kose, a ti si privilegovana.

Teta je voljela šalu pa bi kroz smijeh često znala dodati.

- E, za visinu mi ne bi zavidjele... Mogla sam malo višlja bit, to nijesam mogla ispraviti. Onaj odozgor to tako reko. A kosa, kosa je kolaj rabota, smotaj je u punđu pod šamiju i samo ako neki čuperak ovlaš izviri.

- Eno, vidjela si, otvorene cipele nosi s visokim petama.

- Nijesu to cipele, teto, nego polusandale.

- Tako može samo po asfaltu hodat, ovuda jok, noge će polomit'.

Gole noge, neke čarape se i ne vide, nokti crveni i na ruke i na noge, ko nevesta... E, u moje vrijeme, osim kane, drugog nije bilo, i to na neku svadbu ako bi ugrabile od nevesti ili starijih žena, ništa drugo. Bruka crna, bruka će bit kad je rođaci vide. Isteraće Kalu pamet kad ga sretnu kroz selo. Suknjice joj se okratile, ni dva prsta nema ispod koljena, k'o ove što dolaze iz grada. Bojim se, vala, ta moda će vas dotamirit'... Otpuhujući kao za sebe, teta bi i dalje komentarisala:

- Eee... jedna ljepota uđe, a stotine dobara iz kuće iziđu.

Dunjaluk se izokrenu. Kako ovaj dimiluk uđe u kuću, sve se promijeni, sve mi hubet... Da nije uklet, dijete moje, čim je ovako lijep? Bojim se da nešto jes'. Možda me oči nešto varaju. Ili ne vidm ono što bi možda

trebalo vidjet’.

- Dobijala si ti, teto, i ranije dimiluke, samo se vrijeme i standardi mijenjaju iz godine u godinu. A ti previše brineš.

- Jok, jok, ovaj dimiluk je poseban... podsjeća me... - i začuta.

Licem joj pade tanka koprena, skrenu pogled u stranu i tiho uzdahnu... Uzdah joj govoraše više od bilo koje riječi. Osjetih da teta nosi sa sobom neku tajnu. Nijesam bila dorasla da je pitam o njenim osjećanjima i iz poštovanja prema njoj i njenoj prošlosti začutah.

- Sve mi se čini, sinko, da ti sestru mnogo braniš, sigurno i ti planiraš njezinim stopama. Vidim, sve ti se njeno dopada.

- Ah, a kome se ne bi teto, sve to svidjelo...

*

Teta Nurija je bila jedinica među četiri brata. Udala se mlada u zabito planinsko selo, sa puno svatova i velikom komorom. O njenoj udaji i dobrom ispraćaju se dugo pričalo u kraju. Kada je ta porodica odlučila napustiti bihorske zabiti i odseliti se u Makedoniju, s namjerom da nastave put u Tursku, teta se vratila u dom kod braće. Nije se mogla odreći roda zbog muža, s obzirom da se mnoge porodice koje su otišle u svijet, nijesu više vidjele iz različitih razloga. Nikada se više nije ni udavala, jer je puno voljela svog bivšeg muža.

Nurija je svoju ljubav žrtvovala i dugo je pokušavala zakopati u prošlost. Živjela je s njom samo u sjećanjima... Ta sjećanja dugo je nosila kao uveli buket mirisnih ruža kojem je grčevito željela produžiti vijek. Izbjegavala je govoriti o velikoj ljubavi, jer to je bila sramota u to vrijeme. Željela je sve čuvati samo za sebe. Kada bi je uz priču djevojke i mlade nevjeste pitale, prekidala bi ih riječima: „Ta je priča davno završena, sve je to progutala prošlost... Ne živi se od uspomena... Vjetrovi života donose i odnose sjećanja” – govorila je, dok bi joj se na svaki pomen, nepitajući, slike prošlosti svježe nizale u glavi, a sjećanja navirala kao rijeke sa izvora. Vidjelo se da njene oči, ovičene crnim trepavicama, nose puno neisprane tuge. Nastavljala bi, govoreći: „Sve se u životu dešava s nekim razlogom...” Iako je svjesno zatvarala dio sebe, nije više marila za život i njegovu ljepotu.

- Mislila sam, možda tako to i biva kada su velike ljubavi na pozornici života...

Licem bi joj često prolazio grč. Pri svakom spominjanju tog imena ili prezimena, njene lijepe, svjetlucave crne oči zamutile bi suze, a sitne bore oko njih iz godine u godinu postajale sve dublje. Ne pitajući je, život joj je ostavljao vidljive ožiljke. Krijući ih krajem od marame brisala je suze i potajno patila. Naslonila bi se često na seharu i rukom pritiskala glavu sa strane kao da je osjećala bol u sljepočnicama na svaki pomen te teme. Nekada bi, kao za sebe znala prokomentarisati, dok smo upijali svaku njenu riječ: „Ja živim bez snova, šta je, tu je, iz ove se kože u drugu ne može. Možda je sve ovo od Boga...”

*

Teta je od razvoda bila glavna gazdarica i autoritet u kući. Snahe su je morale poštovati i paziti kao malo vode na dlanu. Šta ona kaže, bilo je zakon. Njena je uvijek bila posljednja. Ako bi rekla: „Ide voda uz brdo” – odgovaralo se: „Ide, hanumaaa...” Ili: „Snijeg je crn” – također bi se potvrđivalo: „Jeste, hanuma... hanuma, hanuma...”

Dugi niz godina, dok smo bili mali, mislili smo da se ona zove hanuma, iako smo je iz poštovanja zvali teto. Kada joj je došla neka pošiljka, otkrili smo njeno pravo ime: Nuriya. Svu djecu voljela je na svoj način, mada smo je se često i bojali. Imala je dušu toliko toplu i veliku da smo se nekada čudili kako sve to uspijeva. Stasalim djevojkama voljela je poklanjati maramu i obavezno sapune da održavaju higijenu.

- To je mnogo važno! - naglašavala je. - Prvo što momci pogledaju je bijelo lice, čista kosa, bogomi, i uredne ruke. Pristasalim mladićima iz kuće darivala je košulje i muške maramice koje su mirisale na sapune i ružine suhe laticice, koje je savijala u tanke platnene kese, da joj stvari mirišu u sehari. Mi mlađi smo se najviše radovali crvenobijelim bombonima iz fišeka od papira, kupljenim u obližnjem gradu. Pri svakoj njenoj diobi bombona, strijepili smo hoće li imati za sve ili ćemo ih morati dijeliti napola. Bili su nešto najslađe što sam tada jela. Topili su se u ustima, a njihov poseban ukus dugo je ostajao na nescima.

Sehare moje majke i tete kupio je otac kod nekog poznatog majstora. Govorilo se da su najnoviji modeli u to vrijeme. Stajale su u donjem ćošku sobe, jedna lijevo, druga desno, dok su se jednim dijelom bočno dodirivale. Na sredni sobe bio je prostrt ćilim *perunika*, koji je resama dodirivao sehare. Sa suprotnih strana bila su dva kreveta sa bijelim tablama, a na čelu sobe sećija. Zidovi okrečene sobe bijelili su se kao snijeg.

Plava sehara pripadala je mojoj majki, a zelena teti. Imale su velike ključeve za zaključavanje, kao za brave od vrata. Teta je svoj ključ nosila na crvenom koncu, radi sigurnosti i uroka. Na plavoj sehari je do plafona bilo nasloženo puno tkanih ćilima, ponjava, ihrama i jastuka, a kod tete posteljina, jorgani, jastučići, ćebad, ponjava i ćilim. I sve je to bilo obavijeno bijelim čaršafima da ne pada prašina.

Znatiželjama našim nikada nije bilo kraja. Najviše nam je bola oči neproporcionalnost slogova. Tetu smo znali pitati, zašto je sve istkano nasloženo u slogu naše majke, a kod nje samo dvije stvari. Tada bi odmah uslijedio podroban odgovor kojeg se sjećam i danas:

- Majka ti je jaka, ko od brda odvaljena, neka ona skida taj toliki teret kad joj zatreba, ona nema Bog zna šta, rijetko je otvara, samo što joj njeni iz grada donesu... Dok ja nemam snage preturat po stoput što god kom zatreba. Moj ćilim i ponjava su tu, i prepuna sehara... Zaintrigiralo bi me zašto ona u svojoj sehari, pored ostalih vrijednih stvari, čuva i pare mog oca, sav zlatni nakit moje majke, svečani kat, svilenicu, zlatni kaiš za nevjeste i druge rukotvorine. Kada bih pitala majku zašto je to tako, ona bi kratko odgovarala s prizvukom nezadovoljstva:

- Mala si ti, sine, ne bi razumjela, kad porasteš sama ćeš shvatiti.

Iako sam bila relativno mala shvatala sam da „hanuma” drži cijelu kuću pod kontrolom. Držala je „ključeve od dvora”. Imala je puno slobodnog vremena za otvaranje trezora, a bio je uvijek do vrha pun porodičnim stvarima. Tu je bilo: heklanih čipki, vezenih i heklanih miljea, stolnjaka, novih posteljina, košulja, peškira, maramica i dimiluka. Manje stvari, naizgled, a da može u njoj više stvari da stane, nijesam nigdje vidjela. Ili su to moje djetinje oči sve preuveličavale...

Dimiluci su bila raznovrsna platna. Dobili su ime tako što su nekada žene od njih šile dimije. Iako su se u moje vrijeme od njih šile suknje i haljine, starije osobe su ga i dalje nazivale *dimiluk*, a mi materijal za šivenje. Dimiluci su bili razne vrste materijala: kašmir, svila, kadifa, muslin, saten, žoržet, čipka... Materijali su se kupovali na mjerenje, od jednog do dvanaest metara. A kada su bili lijepi, kupovalo se i više, pa bi ih prema željama i kućnim potrebama majka sjekla i šila od njih posteljine, prekrivače, pidžame za djecu i sl.

Kada bi snahe išle na njive i u vrtove da rade, teta nas je

čuvala da ne napravimo neki šer; da se ne sagorimo na šporet, da ne upadnemo u bunar, da ne diramo struju. Imalo nas je dosta, svi jedno drugom do uha. U našoj velikoj kući sa četiri sobe, hodnikom i hajatom, živio je dugi niz godina i amidža sa svojom ženom i djecom. Zato je tu i trebala čvrsta ruka koja bi upravljala tolikim brojem članova i imala sve pod kontrolom.

Zbog toga je Nurija bila glavni autoritet u porodici i zato smo je svi poštovali. Trudila se biti pravična i objektivna, koliko su joj okolnosti dozvoljavale. Mlađu djecu je štitila, a starijima više zapovijedala.

**

Tetin dimiluk je ostao zapamćen i po anegdotama, zbog kojih smo svi ukućani bili na oprezu. Dugo je u kući dimiluk pokazivan snahama, odivama i prijateljicama, ženama iz komšiluka. Tako je ritual sa seharom počeo djevojkama dosađivati. Po njenom izboru, jedna od njih morala je odraditi svaki put veći dio posla bez pogovora.

Jednoga dana, dok je teta Nurija bila sama u kući, htjela je uživati u svili i nakratko se vratiti uspomena iz mladosti i sjetom razbiti monotoniju svakidašnjice. Za nju je dimiluk bilo čarobno platno uspomena. U njemu su bile skrivene sve utihnule nade i čežnje, sve suze i boli. Zato je često pronicala u njegove šarene niti koje su se prelijevale iz boje u boju i vraćale davno otpuhane srećne dane. Sličnu boju dimiluka dobila je od Rama na samom početku braka. Možda se je, baš zbog toga, emotivno vezala za njega. Sama je još kao nevjesta sašila od njega male dimije i košulju. Ta boja pristajala joj je uz lice i krupne, crne oči, koje su svijetlile ljepše od bilo kog dragulja, a uz crnu, uvijenu kosu što se svom težinom spuštala do pojasa. Njenoj ljepoti su se svi divili, a posebno Ramo.

Ramo je bio plećat i naočit momak, visočiji od nje. Imao je tamnosmeđu kosu, a oči kao dva kestena. Bio je pitome naravi i osjećajnog srca. Dušu je davao svakome na dlanu. Voljeli su se, da se ne pamti prije. Govorili su „duha im se podudarila”. Prve, zrele trešnje nikad nije probao prije nje. Ako bi kakvu jagodu ili borovnicu našao uz put, njoj bi ubrao i na slamke naninizao kao đerdane. Svako voće njoj je donosio. Kada bi u grad odlazio, uvijek bi joj hediju donio. Nikada, baš nikada nije bila zapostavljena od njega. Govorio je da mu je ona nagrada

od Boga. A sudbina, kao i svaka sudbina, nije im dala takvo što da traje dugo. Umiješala zle prste i nije im dozvolila da budu dugo srećni.

*

Jesen se uveliko uvlačila u bihorske šljivike, bašče, vrtove i oronule kuće. Domaćini su se spremali za duge snježne mjesece, koji su im znali paralisati živote. Magla i studa obavijala je planinsko selo blizu Lađevca. Život im je još s rane jeseni usporavao ritam, kao na zalasku sunca. Imali su obavezu otići na svadbu kod Nurijinih daidža u Vrbicu, dok ih nijesu snjegovi okovali bjelinom i ledom. Nurija je obukla zeleni komplet i kaput od tamnoplave kadife. Usput su se sreli sa braćom i majkom i zajedno nastavili strmim, blatnjavim putevima k Vrbici. Majka Naja se od sreće sve vrijeme puta zahvaljivala zetu što joj je jedinicu doveo kod njenih na veselje.

- Obraz si nam osvijetlio. Halal ti bilo. Do groba ću ti biti zahvalna što nam odivu dovede. Mi nju jednu imamo, pa se njom i ponosimo, Bogu na amanet. Bog ti dao sva dobra ovoga svijeta, zete!

- Hoće, ako Bog da, tašta, hoće, iz tvojija usta u Božje uši. Nije ni slutila da će taj put svi pamtit i dok budu živi, pa ni to da će utjecati na njihove naizgled mirne živote.

Kada su se vraćali bihorskim vrletnim putevima, malo su okasnili i mrak ih uhvatio, kao što i biva pri takvim skupovima. Naišlo uz put takvo ne vrijeme, susnježica i snijeg da su jedva žive glave donijeli do kuće. Nurija se iste noći razboljela toliko da je pala u vatru, bunilo i drhtavicu, koju niko nije do tada vidio. Nijesu joj znali lijeka, a ni na koju stranu prije hodže i doktore da traže. Neki su govorili da je samo hodže mogu spasiti, jer je „otišla na oči“. „Presjekle su je neke zle oči... Neprosto im bilo... Ovu njenu ljepotu su mogle samo vražje oči da ureknu.“

Drugi su preporučivali samo doktore: „To je jaka prehlada, navukla je kostobolju, doktori je mogu spasiti.“ Ramo je ranim jutrom po nevremenu otišao do svojih da im kaže za svoj problem i da mu se ne nadaju sve dok sa tazbinom ne vidi šta da rade i kuda da vode i nađu lijeka Nuriji. Kod hodža su išli, zapise i hamajlije pravili. Strave kod žena slijevali, ugljevlje gasili, „na vodu učili“... Ali, lijeka niotkud. Kao da je samo smrt mogaše spasiti muka, a njih nevolje. Vodili je u Bijelo Polje,

Berane, ali spas joj nijesu mogli naći, iako nikako nijesu odustajali. Kada su mislili da su sve nade izgubljene i da su bitku izgubili, dođe im haber iz donjobihorskog kraja. Ima u Prijepolju čuveni doktor koji će dati sve od sebe da je spasi. Jednog mladića je već spasio. Kako nijesu imali drugog izbora, majka joj, brat i Ramo pođuše s njom na tu daljinu. Ostali su dvije hefte u Prijepolju. Uz razne terapije krenulo joj zdravlje nabolje. Kada se malo oporavila i stala na noge, vratili su je u rod. U rodu su je pazili i čuvali kao malo vode na dlanu, dok je dobro ozdravila.

Poslije dva mjeseca Nuriju su braća vratila u dom kod Rama. Ramo je pazio i čuvao koliko je mogao, pa i krijući da ne vide otac, majka i braća da toliko brine za ženu. Kao da je jedina na svijetu. Misleći da oni ne primjećuju koliko je voli i koliko mu je do nje stalo, izmišljao je razne razloge da ostaje kući i bude uz nju. Da joj se nađe, zlu ne trebalo. Ona se trudila da njegovu dobrotu i pažnju uzvрати tako što će poštovati njega i sve njegove u kući. Radila je sve što su joj zapovijedali. Uklapala se u njihov život, kao da je rođena u toj kući. I svi su je voljeli kao kćer.

Ipak, sudbina joj nije bila naklonjena, jer joj nije ispunila najveću želju, da s Ramom izrodi djecu, da se njihova ljubav kruniše potomcima, smijehom i veseljem.

Nizale su se godine jedna za drugom... Sve je sa istom željom lijegala i ustajala. I snove je sa istom željom dugo sanjala. Ramo je često tješio i govorio da su dovoljni jedno drugom i da ih može samo smrt razdvojiti. Nekima ni djeca ne mogu pomoći da se vole i žive u slozi, ako nema ljubavi i poštovanja džaba porod.

Nurija je jedno jutro skupila hrabrost i snagu, iskoristila priliku da mu odnese doručak na livadu dok je sam kosio rosnu planinsku travu, da nasamo prodeveraju i vide šta i kako dalje. Dugo su razgovarali, sve dok se Sunce nije, neopaženo, visoko podiglo nad planinom, a ona morala poći kući. S kamenom u grlu, predložila mu je da se oženi drugom ženom. Ako treba, sama će mu je naći, sigurno je problem kod nje, jer je onda bila bolesna.

- Godine prolaze, Ramo, a nade za nas je sve manje. Bar ti imam djecu, a ja ću vam biti samo od koristi. Toj drugoj ženi neću praviti nikakvih problema, kunem ti se životom i našom ljubavlju. Pomagaću vam dok me snaga ne izda. A tvoja djeca će biti i moja... Ramo je

šapatom učutkao, kao da će planinski vjetrovi odnijeti svima njene bolne riječi.

- Kako mi možeš tako nešto reći, Nuro moja? Od tebe se nijesam nadao tome. Kako tebe, a i sebe pred svijetom da ponizim i obrukam? Kakav bih ja to čovjek bio?! – i potekoše mu suze kao dva planinska potoka iz očiju, na samu pomisao da je može izgubiti na bilo koji način

- Koliko svijeta živi bez djece, pa i mi ćemo, niti smo prvi niti posljednji. I nas će neko ukopati. Slušaj, moja Nuro - iz milja je tako zvao - nas samo smrt može razdvojiti i ništa drugo. Tu temu nemoj mi za hatar nikad više počinjati. Nije joj dozvolio da više ikada priča o tome, a i njoj je bilo žao da ga rastuži. Nije mu željela gledati oči pune tuge.

Nizale su se godine s nedosanjanim snovima. Prošla je i šesta godina braka, ne bi nade da i njima iz kolijevke zaplače. Otac i braća su mu počeli govoriti da bi i oni mogli prodati to malo zemlje što imaju i poći u Makedoniju, pa kada se ukaže prilika da produže u Tursku. Rođak im se snašao, piše im i preko pisama zove da dođu i ne oklijevaju.

Nurija je osluškivala i pratila dešavanja u porodici, ali se nije izjašnjavala sve do njihove konačne odluke. S puno tuge i gorčine poslala je poruku u rod da dođu dva starija brata, da je uzmu i pakupe nešto stvari, jer joj ne pada na pamet da ide bilo gdje daleko. Sudbina joj ionako nije dala da njena sreća bude potpuna i nema više čemu da se nada. Željela je da svom mužu otvori put za potpunu sreću i nasljednike. Ramu nije kazivala svoje planove, jer joj ne bi to dopustio nikada... Uz suze cijele njegove porodice, kao i njegove, svi su joj peškeše učinili i oprost dali. Halalili se za sva vremena.

Nurija je tako zatvorila najljepši dio svoga života. Godinama poslije nije se mogla oporaviti od razvoda. Dolazili su sa svih strana da je traže, ali ona ih je sve odbijala. Braći je govorila da se nikada više neće udati, dolazili prosci ili ne.

- Ramo ostaje u mom srcu dok sam živa i ne postoji čovjek koji može zauzeti njegovo mjesto. Neću da ukaljam uspomene na njega i naš lijepi dio života. Spremna sam živjeti od uspomena...

Poslije mnogo godina čula je da se Ramo oženio, da ima djecu i da svi žive u Makedoniji. Bila je srećna i zadovoljna.

- Bog je nagradio onu njegovu dobrotu prema meni. Neka mu da sve što mu srce poželi, nek doživi prauučad da oženi.

*

Dvadesetak godina poslije, dobio je Kale na poklon dva papirna paketa od po dva kilograma težine. Godinama je pušio duhan, mostarski ili makedonski, kako bi na pijaci našao po volji ili mu je neko od poznanika donosio. Uglavnom, duhan je morao biti žut kao dukat, dobro suh i posebne arome.

Te godine za sami Aliđun, kada se ide na sabor na Lađevac, dođoše dva viđena i stasita mladića pred kuću. Oči od njih da čovjek ne odvoji. Niko ih nije poznavao. Pitali su: „Domaćine, ima li mjesta za konak?“ – na šta domaćin odmah odgovori: „Ima, ima, kako nema! Hajde, bujrum!“ Iako su imali puno gostiju, kao i svake godine zbog sabora, otac i majka nikada nikog od kuće nijesu vratili, pa bio to i prosjak. „De porodica nije bijesna, ni kuća nije tjesna“ – govorilo se.

- Mi smo direktno došli kod vas da vam prenesemo mahsuz selam od jednog poznanika iz daleka i ovaj duhan na dar...

Pričali su stariji da je teta bila toliko srećna tih dana da je niko nikada prije nije vidio takvu, iako djeca dugo nijesu znala tačan razlog njene sreće. Mnogo godina kasnije čuli su pravu istinu. Od tada su tetu često slušali kako pjevuši dok veze ili plete. Gajila je jednu mirisnu crvenu ružu blizu kuće, koju smo svi zvali tetina, a koja je i poslije njene smrti godinama cvjetala. Nju je dobila te iste godine kada i otac duhan. Zato su njeni dimiluci i sehara uvijek mirisali na ruže. Tako lijep poklon koji je nju nadživio dobila je od Ramovih sinova...

*

I dugo godina poslije, Nurija je često, kao u posebnom ritualu, prelazila rukama preko dimiluka na krilu, slušala taj tanani zvuk svile, sejećala se lijepih životnih trenutaka i onih manje lijepih. Za nju je taj dimiluk bio velika, šarena mapa uspomena, sjećanja, sanjanih i nedosanjanih snova. U tom zanosu sjećanja čula je nejasne, krupne glasove ispred kuće, koji su postajali sve jasniji. Bili su joj nepoznati. Shvativši da će imati goste, hitro je ustala da zatvori seharu i brzo, bez uobičajenih pravila, naređala stvari jedne preko drugih dok nijesu dotakle plafon. Znala je da će u tu sobu ući ko god da dođe, jer je to bila glavna soba za goste i ujedno najveća u kući. Kada je sve završila i okrenula se da pođe k vratima, vidjela je na sećiji dimiluk koji se presijavao pri

svjetlosti sa prozora, mijenjajući se u tirkiznoplavu, tamnozelenu i svijetlu boju... Nikada mu tačno nije znala odrediti boju. Bojeći se da ga ne ostavi drugom na dohvat ruke, brzo ga je presložila i gurnula među slogove stvari na sehari.

*

Prolazili su dani, ali teta nikako nije našla vremena da sve ponovo presloži i dimiluk vrati na svoje mjesto u seharu. Kada je odvojila vrijeme, nije ga mogla naći tamo gdje ga je očekivala. Prošlo bi nekoliko dana, a ona bi ponavljala isti ritual. Razlagala jorgane, čaršafe, jastuke, ali dimiluku ni traga. Kao da je u zemlju propao. Pomjerala je ona i ponjavu i ćilim sa slogom spuštala na krevet, ali uzalud.

Ne mogavši nikako da ga nađe, počela se brinuti da je nije ona „zaboravna bolest“ napala, da ta bruka bude. Sama ga je tražila, nije htjela da diže urnebes po kući. Kada je shvatila da ne može da ga nađe, krivila je samu sebe što ga je svakom pred nos prinosila. Ogriješiće se, možda je nekom zapao za oči... Prošao je gotovo mjesec dana, svi su se čudom čudili što teta ne otvara „trezor“.

*

Bio je Đurđev dan i, po običaju, svake godine najstarija setra iznosila je napolje sve što je tkano od vune. Ređala je po tarabama, na žici i po drugim ogradama. Pitala tetu da i njene stvari razgrne da se izluftiraju.

- Ela, ela, kako da ne, običaj je – odgovori teta Nurija.

Kako je uzela ponjavu da nosi, dimiluk je skliznuo, a da nije ni primijetila, samo što je preskočila prag sobe. Kad se vratila za ćilim, vidjela je rasutu svilu. Čudila se sama sa sobom odakle se obrete tu kad nije otvarala seharu. Nije znala šta da učini. Što god teti da kaže, neće joj vjerovati. Nasložila je prosutu svilu i prebacila je preko ruke. Izbezumljeno je stajala nasred sobe ne znajući šta s njom da radi. Da je sama stavi u seharu, grijeh je otvarati tuđe stvari. A da je teta vidi pored otvorene sehare ne bi je „more opralo“, niti bi mogla da objasni šta tu traži. Okretala se po sobi ukrug poput derviša, izgubljena. Teta je baš tada ušla u sobu, kao pozvana, da joj skрати muku.

- Eneh, eneh, a će ga nađe, tako ti Boga?

Sestra od stida zanijemela, nije znala šta da joj kaže:

- Ada, ada, života mi, života mi... - na pragu teto.

- Kakav prag, jadna ne bila?

- Ako nije ispalo iz ponjave, ja stvarno ne znam odakle se stvorio.

Nijesam seharu dotakla, kunem ti se... Da bi je uvjerala u istinitost priče, nije prestajala s objašnjavanjem: „Ja, ja sam samo...” Teta joj potom priđe, potapša je po ramenu i, prekidajući njenu zbunjenost, radosno joj odgovori:

- To sam ja ispametila, sinko, nijesam znala đe sam ga ćušnula, nijesi ti kriva ništa.

*

Ćuvala je Nurija dimiluk dugi niz godina ne znajući šta od njega da sašije, a da se pri tom ne pokaje. Noću bi isplanirala, a kad bi dan osvanuo, predomislila bi se.

- Bojim se ištetiće mi ovakav dimiluk – govorila je, iako je moja majka imala mašinu *Bagat* i bila poznata i jedina krojačica u kraju, nije ni njoj smjela povjeriti dimiluk.

Kako su godine prolazile i starost uveliko pritiskala, Nurija je konačno odlučila šta da uradi s dimilukom: kada preseli na ahiret, da je pokriju tim dimilukom. Ostavila je amanet snahama i braći.

- Prvo ćete moj ćilim prostrijet, pa me na ponjavu okrenite, suprotno od izlaska Sunca i ovim me dimilukom pokrijte. Sa sličnim sam upoznala sreću, a ovaj nek me ispratiti na vječni počinak.

Dugogodišnja teta Nurijina priča s dimilikom završila je baš kako je u amanet ostavila. Hodžinica je s tetine dženaze pokupila sve dimiluke, peškire i šamije i ponijela svojoj kući...